

МУЗЕЈИ НА ОТВОРЕНОМ

Живети или оживети свакодневицу?

Издавачи:

Музеј на отвореном „Старо село“ у Сирогојну

Центар за музеологију и херитологију,
Филозофског факултета Универзитета у Београду

За издавача:

Бранко Благојевић,
в.д. директора Музеја

Библиотека MNEMOSOPHIA

Књига 2

Никола Крстовић

МУЗЕЈИ НА ОТВОРЕНОМ: Живети или оживети свакодневицу?

Одговорни уредник:

др Драган Булатовић,
управник Центра за музеологију и херитологију

Рецензенти:

Љиљана Гавриловић,
Милан Попадић

Лектура и коректура:

Милена Ђатовић

Превод резимеа:

Емина Јеремић Мићовић

Ликовно-техничка обрада:

ЦМиХ

Штампа:

Сиграф, Крушевац

Тираж: 200

Прво издање, 2014

ISBN 978-86-82447-63-4

Никола Крстовић

МУЗЕЈИ НА ОТВОРЕНОМ

Живети или оживети свакодневицу?

Музеј на отвореном
„Старо село“ у Сирогојну

Центар за музеологију и херитологију,
Филозофског факултета Универзитета у Београду

Београд
2014

Садржај

Милан ПОПАДИЋ, *Живот у облику музеја* / **vii**

ПРЕДГОВОР / 9

РАСПАКИВАЊЕ СКАНСЕНА: ЧАР ЈЕ У ИГРИ (ИЛИ ИГРАЧКИ) / 13

ИСТОРИЈАТ: ТРЊЕ НА ПУТУ ОД ИДЕЈЕ ДО ДЕКЛАРАЦИЈЕ / 27

Протоидеје / **29**

Революционари и контрареволюционари: Скансен / **40**

Само без емоција, молим!: „ледено“ доба пуританизма / **51**

СКАНСЕНОЛОГИЈА: из З у С није само гласовна промена / 89

МУЗЕЈ О ЉУДИМА ЗА ЉУДЕ / 99

Историја: *LIVE* / **101**

Храбро ка данашњици / **108**

СИМУЛАКРУМИ ИСТИНА / 121

ЖИВЕТИ ИЛИ ОЖИВЕТИ: ДИЛЕМА У МУЗЕЈУ НА ОТВОРЕНОМ? / 133

Ми, овде сада: Нова музеологија и екомузеји / **150**

РЕАЛНОСТ И РЕАЛИСТИЧНОСТ / 161

Економузеји, изазови музејима на отвореном / **171**

Стварање културно-историјских окружења / **181**

Назад ка оцима оснивачима – напред ка новим идејама / **186**

СКАНСЕНИ И СТВАРНИ ЖИВОТ: ПОСЕТИЛАЦ ЈЕ МУЗЕЈ! / 193

Свакодневице и ментално мапирање „места“ / **205**

„Неподношљива лакоћа постојања“:

музеализација преддискурзивне свакодневице / **212**

ПОГОВОР / 219

Summary / **223**

Библиографија и извори / **232**

Порекло илустрација / **248**

Индекс / **247**

Белешка о аутору / **253**

ЖИВОТ У ОБЛИКУ МУЗЕЈА

„Вода у праху: само додајте воду и добићете воду“. Овај Бодријаров афоризам први пут сам прочитао у једном стрипу¹, али то свакако не умањује његову проницљивост. Изворно, Жан Бодријар је ово записао у својим дневничким белешкама, објављеним под насловом *Cool Memories*.² Оно за чим трага Никола Крстовић у књизи *Музеји на отвореном: Живети или оживети свакодневицу?*, дакле у књизи која је пред нама и којој пред-говоримо, могло би се свести на сличну формулу. Дакле, може ли се рећи: „Живи музеј: само додајте живот и добићете живот“?

Музеји на отвореном, *скансени*, задали су себи задатак да баштине живот у његовој свакодневной, такорећи отвореној форми. Затворена форма живота, често запакована у такозване „класичне музеје“, има помало незгодно име. Другим речима, затворени, завршени, окончани живот зовемо, ех, па како другачије него - смрт. Музеји, ако говоримо о њиховом појму а не о њиховој окошталож и реуматичној институцији, ипак би требало да буду ту да би сведочили о животу и судбинама

---

1 Enki Bilal, *Animal's*, GrafArt, Beograd 2009; превела са француског Милица Пајевић.

2 “L'eau en poudre: il suffit de rajouter de l'eau pour obtenir de l'eau / Powdered water: just add water to get water” - Jean Baudrillard, *Cool Memories*, Verso, London 1990, 69; прево са француског Крис Турнер. Прво издање: *Cool Memories: 1980-1985*, Editions Galilée, Paris 1987.

оних који тај живот живе. Присетимо се да је у доба ренесансе *museum*, који је изнедрио модерни музеј, био епистемолошка структура, дакле механизам сазнајног процеса.³ Од тог појмовног до институционалног отелотворења музеја прошло је неколико векова. Институција модерног музеја, настала крајем осаманестог века, неретко је презирала свакодневицу која се одвијала на другој страни, изван зидина музеја. У исто време и на истом месту, дакле средином осаманестог века у окриљу западног просветитељства, откривен је и живот, како је то приметио Мишел Фуко.⁴ Међутим, ова два открића тешко да су кренула истим путем. Музејска слика прављена је за вечност, *sub specie aeternitatis*. Чију вечност? Сliku света у музеју градиле су идеје модерног друштва, које су, показале се, неретко завршавале у отрцаним идеологијама. А онда када је музеј постао незаобилазно средство представљања света, сам свет је постао слика музеја. Модерни човек је наивно поверовао музеју и прихватио његове вредности, сублимне, недостижне, за вечност створене. Слика света у музеју, као и свет који је хтео да постане слика музеја, све су се више удаљавали од живота, непрестано му поручујући онај чувени стих из *Постања* (3, 19): „прах си, и у прах ћеш се вратити“. Но, живот – онај пунокрви а не онај у праху – већ је почетком двадесетог века почео да демантује музеј. И тако до данас. „Изумљени“ у исто време и у истом друштвено-културном миљеу, музеј и живот као да су раздвојени проклетством заједничког порекла.

Питање из поднаслова књиге која је пред нама, дакле питање *Живети или оживети свакодневицу?* тражи одговор на овај комплексни однос између музеја и живота и смешта га у контекст институције музеја на отвореном. Утемељено у савременим музеолошким теоријама и актуелним искуствима европских и светских музеја на отвореном, Крстовићево

3 Paula Finlend, “The Museum: Its Classical Etymology and Renaissance Genealogy”, in: *Grasping the World*, Ashgate Pub Ltd, Farnham 2004, 160.

4 Уп.: Мишел Фуко, *Рађање биополитике*, Светови, Нови Сад 2005. Са француског превела Бојана Новаковић и други.

истраживање значајно (ако не и семинално) доринноси целовитом сагледавању проблема музеализације свакодневице која је у сржи односа између музеја и живота. Наравно, питање свакодневице је заправо питање живота, јер човек живи у свакодневици или не живи уопште, уверава нас Анри Лефевр.⁵ Отуда не чуди разноврсност проблема, али и изазова, са којима се музеји на отвореном срећу у тежњи да интерпретирају живот у облику музеја. Но, потреба за музеализацијом свакодневног живота намеће нам једно битно питање. Недуховито је објашњавати духовитост, али ипак приметимо да се луцидност Бодријаровог афоризма о *води у праху* налази у парадоксу да ако већ имамо воду коју треба да додамо праху, не треба нам вода добијена из праха. Тако је и потенцијални парадокс музеја на отвореном у следећем: треба ли нам музеј који баштини свакодневицу живота, када већ имамо свакодневни живот?⁶ Ово нарочито важи ако музеј на отвореном, полазећи од теоријске претпоставке о музеализацији свакодневице, жели да оствари живот у његовом тоталитету.

Ево једног занимљивог примера заснованог на сличној антиномији. Ова прича потиче од Луиса Керола, творца Алисиног света чуда. У књизи *Силвија и Бруно* Керол приповеда о дошљаку који разговара са главним јунацима књиге. Дошљак, именован *Mein Herr*, каже како је његов народ усвојио картографску вештину од народа коме припадају јунаци књиге. Но, његов народ је, сматра дошљак, ту вештину значајно унапредио. „Колика је највећа мапа коју сматрате корисном?, упитао је *Mein Herr* своје домаћине. Одговор је био да је то мапа у размери 1:10000. „Само толико?!“, запрепастио се *Mein Herr* и наставио, „Ми смо веома брзо дошли до размере 1:1000, а за њом и до 1:100. А онда је уследила идеја највећа од свих: Направили смо мапу наше земље у размери 1:1!“ „Да ли је често користите?“, упитали су га саговорници. „Још увек

5 Уп.: Henry Lefebvre, "Clearing the ground", in: *Critique of Everyday Life II: Foundations for a Sociology of the Everyday*, Verso, London-New York 2002, 1-99.

6 Треба ли нам Бодријарова књига, ако његове мисли читамо у стрипу?

није отворана. Сељаци су се жалили да ће мапа прекрити целу земљу и заклонити сунчеву светлост“, одговорио је *Mein Herr* и закључио: „Тако да сада користимо саму земљу као њену мапу и уверавам вас да је готово подједнако добра“.⁷

Можемо ли, аналогно Кероловој причи, рећи: уместо тоталног музеја на отвореном, користимо сам живот, „и уверавамо вас да је подједнако добар као и сам музеј“? Јасно, реч је о свођењу на апсурд, али нас овај апсурд, међутим, води до могућег решења. Њега налазимо и у књизи која је пред нама. Музеј и живот се не могу изједначити, али могу међусобно комуницирати. Отуда успех, али и *оправданост* музеја на отвореном непосредно зависе од успеха у разумевању, тумачењу и представљању живота. Јер, живот има једну помало иритантну особину. Увек је у праву.

Милан ПОПАДИЋ

---

7 Lewis Carroll, *Sylvia and Bruno Concluded*, Macmillan and Co, London-New York 1893, 169.